

## TİMUR VE ANADOLU I: TİMUR'UN ULUBORLU VE EĞRİDİR'İ ZAPTI

Hüseyin SALMAN\*

1402 yılında vuku bulan Ankara Savaşı, teşkilâtını yaydığı, sınırlarını genişlettiği, huzur ve asayiş sağladığı ve Türk birliğini temin ettiği, Anadolu'da hızlı ve güvenilir adımlar attığı bir sırada Osmanlı Devleti'ne indirilen ağır bir darbe oldu. Öyle ki, bu tarihe kadar Anadolu Beylikleri teker teker Osmanlı Devleti'ne katılıyor, Rumeli'de büyük ve başarılı savaşlar veriliyor ve İstanbul'un fethi için Yıldırım Bayezid tarafından gerekli hazırlıklar yapılıyordu. Timur-Bayezid harbi, bütün bunlara son verdiği gibi, devleti en az elli sene duraklamaya götürdü. Doğudan esen Timur kasırgası bu tarihten sonra da ülkede şiddet ve tesirini göstermeye devam etti. Özellikle Doğu Anadolu'da Sivas ve Kayseri mıntıklarında, Ankara ile İzmir havalisinde kendisini hissettiren bu fırtına, Timur'un Anadolu'da kaldığı bir, bir-buçuk yıl zarfında Akdeniz Bölgesi'nin bazı yerlerinde de kendisini gösterdi. Bu savaşın sonucu, bugün "Göller Bölgesi" adını verdiğimiz Burdur ve Isparta yörelerinde cereyan eden olaylar, Beylikler Dönemi Türk tarihi açısından olduğu gibi kuruluş devri Osmanlı tarihi açısından da büyük bir öneme sahiptir.

**Timur'un Uluborlu ve Eğridir'i Fethinin Sebepleri:** Her iki şehir de Hamidoğulları Beyliği'nin merkezi olan yerleşim yerleridir. Ana kaynaklarımızdan Şerefü'd-din Yezdi'ye göre<sup>1</sup>; Eğridir şehri ve yakınındaki Nis Adası'nın halkı para, yiyecek, giyecek vb. bakımından bir hayli zengindir. Eserde, Timur'un, bu zenginliği duyunca sefer düzenlediği kayıtlıdır. Timur dönemi tarihçilerinden birisi olan Yezdi'nin verdiği bu haberde, biz, yağma ve

\* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, (İstanbul).

<sup>1</sup> Şerefü'd-din Ali Yezdi, *Zafer-nâme*, neşr. A. Urunbayev, Taşkent 1972, s. 871. Büyük bir ihtimalle aynı yazardan naklen Hoca Saadeddin Efendi, *Tâcü'l-tevârih*, I, hazırlayan İsmet Parmaksızoğlu, Ankara 1979, s. 329.

talan hırsından ziyâde Timur'un, verdiği vergiler yolu ile Osmanlı Devleti'ne büyük malî destekte bulunan bu iki şehir halkı ile beraber bölgenin ekonomik gücünü yok etmeyi hedeflediğini zannediyoruz. Zira, XV. asrın başlarında Antalya-Konya kervan yolu üzerinde bulunan Eğridir şehri, bu güzergâhın sağladığı maddî avantajlardan sürekli faydalanan ve ekonomik gücünü arttırıyordu.

XVII. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Solakzâde (öl. 1657) ise, bu bölgeye yapılan seferi İzmir'in fethi ile irtibatlandırır ve "Timur'un Hamid-eli'ne gitmesinin sebebi, İzmir Kalesi'ni kış mevsiminde Frenkler'in elinden almak gayesiyle idi" demektedir.<sup>2</sup> İzmir, Timur tarafından 16 Aralık 1402 tarihinde alındığına göre bu ifadeyle ters bir durum ortaya çıkıyor. Yani İzmir'den önce alınması gereken Hamid-eli bölgesi ondan sonra zaptediliyor. Burada olaylardan iki asır sonra yaşayan Solakzâde'nin, ya kaynak bakımından hadiselerle hakim olmadığı, ya da iklim bakımından bir sebep düşünerek sert bir kara ikliminin hüküm sürdüğü Göller Bölgesi'nde coğrafi yönden bir sefer icrasını Timur'un ikinci planda düşündüğünü ima etmek istediği hükmüne varılabilir.

Timur'un Uluborlu ve Eğridir'i zaptının sebepleri üzerinde zamanımız araştırmacıları da durdular. Bunlardan Dr. Neşet Çağatay<sup>3</sup>, Timur'un Eğridir'e gelişini, şehrin sağlam bir yerde oluşundan ve kalesinin dayanıklılığından ziyade bu güzel kasabayı -Akşehir'e gitmekte olduğundan yolu üzerinde bulunması dolayısı ile- görme arzusuna bağlar. Bir diğer araştırmacı Prof. Dr. Besim Darkot<sup>4</sup>, bu sefer için Timur'un Ankara Savaşı'ndan sonra, devam ettiği Anadolu istilâsı sırasında kendisine itaat etmediği, boyun eğmediği için Eğridir'e gittiğine ifade eder. Bu görüş de biraz tarihi gerçeğe ters düşmektedir. Zira, "Paşa" veya "Şahsi Paşa" isimli Eğridir kumandanı veya valisi bir Osmanlı devlet görevlisidir. Mağlup olan bir devletin valisinin ayrıca gelip Timur'a itaat arz etmesi beklenemez. Yıldırım'ın çocukları iş başında iken, onlardan habersiz ve izinsiz böyle bir şey yapması mevcut kanunlara ve tüzüklere terstir. O, devleti mağlup dahi olsa bölgesini sonuna kadar savunmakla ve korumakla yükümlüdür.

<sup>2</sup> *Solakzâde Tarihi*, hazırlayan Dr. Vahid Çabuk, I, Ankara 1989, s. 119.

<sup>3</sup> "Timurlenk'in Eğridir Seferi", *Ön, İsparta Halkevi Mecmuası*, cilt X, sayı 118-119-120, 2 Kanun-Şubat-Mart 1944, s. 1646.

<sup>4</sup> "Eğridir", *IA*, IV, s. 199.

Timur, Eğridir'i zaptedince onu Karamanoğlu Mehmed Bey II (1402-1423)'ye verdi. Bu sonuçtan hareketle bu seferin asıl sebebini ortaya çıkarabiliriz. Zira, Timur hayatında hiç bir zaman faydası olmayan bir işe girişmemiştir. Sonuca bakıldığında Timur'un, yıktığı Osmanlı Devleti'ni, bir daha güçlenmemesi için onu yardımcı kaynaklardan mahrum bırakma ve bu kaynakları kurutma siyaseti izlediği görülür. Zira, Hamidoğulları devlet halinde iken silahlı kuvvetler olarak 15.000 askere ulaşan bir güce sahipti. Bölgeyi Karamanoğulları'na bağlamakla Timur, Osmanlı Devleti'ni çok önemli bir destek gücünden mahrum bırakmış oldu. Osmanlı Devleti'nin amansız düşmanı Karamanoğulları'nı her bakımdan kuvvetlendirme yoluna giderken, Timur ezdiği rakibinin tekrar karşısına çıkmasına da set çekti. Mâverâünnehir'de ikâmet eden Timur, Göller Bölgesi'ndeki beylikten (Hamidoğulları) ne vergi ve ne de itaat bekleyebilirdi. Aradaki uzun mesafe bu küçük güce bir sefer yapma gereğini icap ettirmezdi. Ancak, bu küçük güçlerin birleşerek Osmanlı Devleti'nin bayrağı altında toplanmaları çok şeyi değiştirir, 1402 öncesi şartlar tekrar zuhur edebilirdi. Bu yüzden bize göre Uluborlu ve Eğridir seferinin asıl ağırlıklı sebebi Osmanlı Devleti'nin gelecekte tekrar güçlenmesinin önüne geçmekti.

**Uluborlu'nun Zaptı:** 1402 Aralık ayı sonlarında İzmir'den ayrılan Timur, ordusu ile beraber Ayasulug (Selçuk)'a geldi. Ayasulug'tan hareketle on yerde konaklayan Timur ordusu Sultanhisar'a<sup>5</sup> vasil oldu. Sultanhisar dağlarında gizlenen Çitağlar'dan<sup>6</sup> bir grup, ihtimal çevreye ve Timur ordusuna tepelerden inerek verdikleri zararlardan dolayı, kılıçtan geçirildi. Yürüyüşüne devam eden Timur ordusu buradan Uluborlu'ya ulaştı. Bu sırada Timur'un oğlu Şâhrüh da, kışlağından hareketle bu şehirde babasına katıldı.<sup>7</sup>

Uluborlu 1300 tarihinde kurulan Hamidoğulları Beyliği'nin ilk merkezi idi ve dolayısı ile oldukça sağlam bir kalesi vardı. Eğridir'e gitmeden önce Timur'un buraya uğraması da tesadüfî değildi. Bu sağlam kale ileride kendisi için bir tehlike teşkil edebilirdi. Timur bu harekâtı ile Hamidoğulları'nın bütün savunma güçlerini baştan sona kadar yok etmeyi hedeflediğini göstermiş oldu.

<sup>5</sup> Sultanhisar bu gün Aydın vilâyeti dahilinde bulunan bir yerleşme yeridir.

<sup>6</sup> Lügat manası ile "çitağ": huysuz, yabani dağlı kimselere verilen bir isimdir (bkz. *Türkçe Sözlük*, T.D.K. Yayınları, sayı 293, genişletilmiş 5. baskı, Ankara 1969, s. 166). Sadece Nizâmü'd-din Şâmi (*Zafer-nâme*, Türkçe terc. Necati Lugal, Ankara 1949, s. 320, 321)'de geçen bu tabir, burada Türkmenler'in bir bölümünü ifade etmektedir.

<sup>7</sup> Hasan Fehmi Turgal, "Aksak Timur'un Eğridir'i Zaptı", *Ön, İsparta Halkevi Mecmuası*, cilt IV, sayı 38, Mayıs 1937, s. 534.

Şâhruh'un katılmasıyla sayısı bir hayli artan birleşik orduya Timur, hiç vakit kaybetmeden süratle Uluborlu Kalesi'ne hücum emrini verdi. Savunanların kısa bir direnişini müteakip büyük Timurlu ordusu kaleyi ele geçirdi. Cereyan eden çetin boğuşma sırasında Uluborlu müdafileri o sırada Timur ordusunda bulunan bir İslâm büyüğünü göğsünden bir okla şehid ettiklerinden, kale düştüğünde, ceza olarak şehrin erkekleri tamamen katledildi, kadın ve çocukları da esir edildi.<sup>8</sup> Bundan sonra kale toprak seviyesine kadar yıkıldı.<sup>9</sup> Anlaşıldığı kadarı ile, Timur bu hareketleri ile, Cengiz'in yıldırma ve korkutma siyasetini izliyordu. Haber çok çabuk duyulacağından bundan sonra Timur'un karşısına çıkacak olanlara moral bozucu psikolojik etki yapıyordu.

Uluborlu'nun fethini tamamlayan Timur burada fazla oyalanmadan Hamidoğulları Beyliği'nin ikinci merkezi Eğridir istikâmetine doğru yola koyuldu.

**Eğridir'in Zaptı:** Aynı isimli gölün güney sahilinde bulunan Eğridir<sup>10</sup> kasabası ilk çağda kurulmuş tarihi eski bir yerleşim yeridir. Kıyısında yer aldığı Eğridir Gölü, deniz seviyesinden 924 m. yükseklikte olup Kuzey-Güney uzunluğu 50 km., Doğu-Batı genişliği 17 km., toplam alanı ise 517 km<sup>2</sup>'yi bulmaktadır.<sup>11</sup> Ortalama derinliği 16,5 m. olan göle etraftan 4-5 küçük çay dökülmekte ve göl fazla sularını güney ucundan çıkan "Boğaz Suyu" çayı vasıtasıyla Gök Ada (Kovada) gölüne akıtmaktadır. Ortaçağda, Timur dönemi tarihçileri bu göl hakkında; "havası güzel, suyu gayet lezzetli, etrafı bağlık, bahçelik ve bostanlı bir yer" ifadesini kullanırlar.<sup>12</sup> Gölün güney tarafında Eğridir kasabasına çok yakın bir mahalde iki ada vardır. Bu adalardan şehre (Eğridir) yakın olan küçüğüne Gülistân (Can Adası) ve büyük olan diğerine Nis veya Nisbin (Yeşil Ada) denir. Küçük ada bağlık ve bahçelik olmakla beraber meskun değildi. Nis adı verilen büyük adada ise üzüm bağları vardı. Bu adada

<sup>8</sup> Hasan Fehmi Turgal, "Aksak Timur'un Eğridir'i Zaptı", s. 534.

<sup>9</sup> Nizâmü'd-dîn Şamî, *Zafer-nâme*, s. 320, 321.

<sup>10</sup> Üzerinde çalıştığımız dönemde (XV. asır başları), "Eğridir" kelimesi kaynaklarda iki heceli ve ikinci hece "vav" harfi ile yazılıyordu. Bu şekilde fonetik bakımından "Eğridur" veya "Eğridür" şeklinde okunuyordu. Bkz. Nizâmü'd-dîn Şamî, *Zafer-nâme*, s. 321; Hâfız-ı Ebrû, *Zübdetü't-tevârih*, I, neşr. Kemâl Hâcc Seyyid Cevâdî, Tahrân 1378/1999, s. 980. O dönemden kalan paralarda da "Eğridür" şeklinde yazılı idi (bkz. Cüneyt Ölçer, *Karaman Oğulları Beyliği Madeni Paraları*, İstanbul 1982, s. 76).

<sup>11</sup> Besim Darkot, "Eğridir", *I.A.*, IV, s. 199. Haritacılık ve yer ölçümünün sağlıklı bir şekilde yapılmadığı ortaçağda, Timur dönemi tarihçileri gölün uzunluğunu 20 fersah (100 km.) ve genişliğini de 4 fersah (20 km) olarak verirler (bkz. Yezdî, *Zafer-nâme*, neşr. A. Urunbayev, Taşkent 1972, s. 871; Hâfız-ı Ebrû, *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 980).

<sup>12</sup> Şerefü'd-dîn Ali Yezdî, *Zafer-nâme*, s. 871; Hâfız-ı Ebrû, *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 980.

orta çağda (1403 sıralarında) az miktarda Avrupalı Hıristiyan yaşıyordu ve bir de kiliseleri vardı. Nis adası ahalisi eskiden beri ziraat ve balıkçılıkla geçinirdi. Uğraştığımız dönemden iki yüz elli sene sonra eserini yazan (basımı: 1732) Katip Çelebi (1609-1657), 200 kadar evin bulunduğu Nis adasında halkın yarısının Müslüman diğer yarısının ise Hıristiyan olduğunu, adalıların gemicilikle geçindiklerini, gölde beş çeşit balığın yetiştiğini, ilk baharda kiraz mevsiminde balık avcılığının yapıldığını ve kadınlarının dokumacılık yaptığını (kadın elbisesi imâlinde işe yarayan bez dokuma) kaydeder.<sup>13</sup> Katip Çelebi<sup>14</sup> ayrıca, Nis Adası'nda Şeyh Muslihiddin Efendi isminde bir ulu kişinin yattığını ilâve eder. Nis Adası'nda bunun yanında bir de kale vardı. Eğridir başta olmak üzere o bölge halkı bir saldırıya uğrayıp kuşatmaya maruz kaldığında bütün taşınır mallarını (para, yiyecek, giyecek vb.) beraberinde derhal buraya kaçırırdı. Eğridir Kalesi'ne nazaran etrafı tamamen göl suyu ile çevrili olduğundan, sığınanlara daha fazla güven veriyordu.<sup>15</sup>

Eğridir kasabası, yukarıda zikrettiğimiz iki küçük adaya doğru ilerleyen küçük bir yarımada üzerinde, Camili-dağı (Davras dağı)'nın göle doğru inen ve Eğridir dağı (veya Eğridir sivrisi) adı verilen tepenin eteğinde kurulmuştur. Timur geldiği sırada (1403), Eğridir'in biri iç, diğeri dış olmak üzere iki kalesi vardı. Alâeddin Keykubâd tarafından inşa edildiği iddia edilen bu surların yüksekliği 10-15 metreyi buluyor ve muhtemelen surun önünde bir hendek yer alıyordu. Kalenin giriş kapısının her iki tarafında yarım daire şeklinde kuleler yükseliyordu.<sup>16</sup> Tarihçi Hâfız-ı Ebrû'nun da kaydettiği gibi<sup>17</sup>, Eğridir Kalesi o dönemde sağlamlığı ile meşhur Anadolu kalelerinden birisi idi. Kâtip Çelebi'ye göre<sup>18</sup>, Eğridir'in 36 çeşit üzümü vardı. Aynı âlime göre Eğridir'in mamur çarşı

<sup>13</sup> Kâtip Çelebi, *Cihân-nümâ*, Süleymaniye Kütüphanesi, Çelebi Abdullah Efendi, No. 259, s. 640.

<sup>14</sup> *Cihân-nümâ*, Matbaa-i Amire 1732, s. 640. Az sonrada bahsedileceği gibi, bu âlim 1332-1333 yılında Eğridir'i ziyaret eden seyyâh İbn Battûta'nın seyahatnâmesinde de geçer. Eğridir medresesinde müderrislik yapan bu âlimin buraya defnedildiği anlaşılmaktadır.

<sup>15</sup> Şerefü'd-dîn *Zafer-nâme*, (Urunbayev neşri), s. 871. Ayrıca bkz. Mîrhond, *Ravzatü's-safâ*, cilt II, kısım 6, Tahrân 1370/1991, s. 1109.

<sup>16</sup> Besim Darkot, "Eğridir", *I.A.*, IV, s. 200.

<sup>17</sup> *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 980.

<sup>18</sup> *Cihân-nümâ*, s. 640, 641. Timur'un seferinden 70 sene önce Eğridir'i ziyaret eden seyyâh İbn Battûta (Muhammed et-Tancı, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, sadeleştiren ve baskıya hazırlayan Mümin Çevik, c. I-II, İstanbul 1983, s. 196.) bu şehrin çok güzel bir yer olduğunu, buradan göl vasıtasıyla gemilerin iki günde Akşehir ve Beyşehir ile diğer kasaba ve köylere gittiğini, ayrıca şehirde Ulu Cami ve onun karşısında bir medrese bulunduğunu, bu medresede müderris olarak âlim ve fâzil bir zat olan Fakih Muslihiddin'i gördüğünü, bu zatın Mısır ve Şam'da tahsil yaptıktan sonra bir müddet Irak'ta kaldığını kaydeder. İbn Battûta bunun yanında fasih bir dille konuşan bu âlimin zamanın yetiştirdiği nadir bilginlerden birisi olduğunu, kendisinin de içinde yer aldığı (1333 senesi Ramazan ayı) Ramazan gecelerinde bu âlimin Eğridir Ulu Camii'nde Hamidoğlu Ebû İshâk Bey'in

ve pazarları, çeşitli cami ve hamamları bulunuyordu. Şehirde ayrıca bir medrese de eğitime hizmet veriyordu. Yine aynı âlim bu kasabada büyük Nakşibendi ulusu bazı şeyhlerin mezarlarının bulunduğunu ve bunların üzerlerine Câmî-i Şerif ve imâret binâ olunduğunu ilâve eder.

Ayrıca Eğridir, Hamidoğulları Beyliği'ne ikinci merkez olma görevini yerine getirmiş ve bu devletin hatırı sayılır beylerinden Dünder Bey'in lakabı olan Felekü'd-dîn adıyla anılmıştır. Beyliğin çok zayıf düştüğü son zamanlarda Kemâleddîn Hüseyin Bey, 1374 tarihinde Beyşehir, Seydişehir, Akşehir, Yalvaç ve Karaağaç'ı 80.000 altın mukabilinde Osmanlı Sultanı Murad Hüdâvendigâr'a satmış, Isparta, Eğridir ve diğer şehirleri ise kendi tasarrufunda bırakmıştır.<sup>19</sup> 1391 tarihinde Kemâleddîn Hüseyin Bey ölünce Hamidoğulları'nın merkezi olan Eğridir, Osmanlı Devleti'nin yönetimine geçmiştir.<sup>20</sup> Timur, 1403 yılı başlarında Eğridir önlerine geldiğinde, şehirde yönetici olarak Hâfız-ı Ebrû'ya göre<sup>21</sup> "Paşa" namında yaşlı bir zat, Nizâmü'd-dîn Şamî'ye göre<sup>22</sup> ise "Şahsi Paşa" adında bir kumandan bulunuyordu. Tabiatıyla bu idareci bir Osmanlı devlet görevlisi idi.

Uluborlu'dan hareket eden Timur, iki gündüz bir gece boyunca yürüdüktan sonra 2 Şubat 1403 Cumartesi sabahı Eğridir önüne geldi.<sup>23</sup> Timur kuvvetli ve sağlam bir şekilde inşa edilen muhteşem Eğridir Kalesi'ni görünce bir an durakladı ve bu kalenin çarçabuk teslim alınmasının çok zor olduğunu anladı. Terazinin bir kefesine Eğridir Kalesi'ni, diğer kefesine ise kendi şahsiyetini ve itibarını koydu. Yaptığı mukayese onu doğru ve emin adım atmaya zorluyordu.<sup>24</sup> Kısa bir durum muhakemesini müteakip Timur ertesi gün (3 Şubat Pazar) kaleye hücum emrini verdi. Bozkırlar fatihi (Timur) bu büyük

yanında oturduğunu protokolde bundan sonra diğer devlet erkânı ve askerlerin yer aldığı ilâve eder.

Timur'un seferinden yaklaşık 250 sene sonra bu şehir (Eğridir) hakkında bilgi veren Kâtip Çelebi (*Cihân-nümâ*, s. 640) bu âlim zattan "evliyâ" olarak bahseder. Ancak metinde Şeyh Muslihiddin Efendi'nin mezarının Nis adasında bulunduğu da dikkati çeker.

<sup>19</sup> İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, T.T.K. neşri, (ikinci baskı), Ankara 1969, s. 65.

<sup>20</sup> Uzunçarşılı, a.g.e., s. 65.

<sup>21</sup> *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 980.

<sup>22</sup> *Zafer-nâme*, s. 321.

<sup>23</sup> Şerefü'd-dîn Ali Yezdi, *Zafer-nâme*, (Taşkent neşri), s. 872. Aynı eserin Paris neşrinde bu tarih 17 Receb 805 (10 Şubat 1403) olarak gösterilir. Bkz. Petis de la Croix, *Histoire Timur-bec Connu Sous le Nom Grande Tamerlan Empereur des Mongols et Tartares*, tome quatrieme, Adelft 1723, s. 62; Hoca Saadeddîn Efendi ise *Tâcü't-tevârih* adlı eserinde (cilt I, Ankara 1979, s. 329) bu tarihi, kaynak vermeden 17 Şabân 805 (12 Mart 1403) olarak gösterir. Bunun yanında, Mirhond, *Ravzatü's saft* (cilt II, kısım 6, Tahran 1370 hş., s. 110)'da bu tarihi 7 Receb 805 (31 Ocak 1403) olarak zikreder.

<sup>24</sup> Hâfız-ı Ebrû *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 980.

harekâta ordusunu iki kısma ayırdı, bir kısmı kalenin yüksek yeri olan dağa tırmandı, diğer bölümü ise dağın eteğindeki büyük kapıya saldırdı. Kalenin yapısına göre sağ kanatta Emirzâde Ebû Bekir'e bağlı kuvvetler, sol tarafta Emirzâde Şâhruh Bahadır'ın kuvvetleri yer aldı. Geri kalan emirleri Ali Sultan Tavacı, Emir Sevincek, Sultan Hüseyin, Emirzâde İskender, Şeyh Nüreddin Bahadır ve Emirzâde Şâhmelik Bahadır'ın kuvvetleri de hisara taarruz ettiler.<sup>25</sup> Şehzadelere bağlı bu birlikler de yine Timur'un emrine göre sağ veya sol kanatta yerlerini aldılar, bunların asıl ordudan ayrı yönleri ve özellikleri yoktu. Savaşın kızıştığı anda lağımçılar surların dibinde delikler açmaya başladılar. Askerler ok ve mızrakları ile savunulara kayıplar verdimeye ve kuşatmayı sonuçlandırmaya yaklaştılar. Bu arada yapılan müşterek bir hücum derhal tesirini gösterdi. Kalenin burçları yıkılırken ana kaynağımız Hâfız-ı Ebrû'nun ifadesi ile, savunuların gözleri önündeki parlak dünya, siyah zenci yanağına döndü.<sup>26</sup> Az sonra Timur kuvvetleri şehre girerek müdafilerden pek çoğunu kılıçtan geçirdiler. Sağ kalanların önemli bir kısmı ise kıyıdaki kayıklara binerek süratle kalenin karşısındaki Nis Adası'na sığındılar.

Timur hiç vakit kaybetmeden derhal marangozlar buldurttu ve karşıya Nis Adası'na geçmek için kayık, sal vb. deniz nakil aracı inşasını başlattı.<sup>27</sup> Emirler ve subaylar nezaretinde geceli gündüzlü çalışan bu marangozlar 2-3 gün içinde 50-60 deniz taşıma aracı inşa ettiler.<sup>28</sup> Tahta, koyun ve sığır derisinden yapılan bu deniz nakil araçlarına binen şehzade ve emirler Nis Kalesi'ne hareket ettiler.<sup>29</sup> Timur tarihçilerine göre gökteki yıldızlar kadar çok olan bu deniz araçlarından atılan ateşler adadaki hisarda yangın çıkardı.<sup>30</sup> Savaşın kızıştığı anda davullar çalınıyor, naralar atılıyordu. Kalede bulunanlar bu durumu korku ve şaşkınlıkla seyrettiler. Sonlarının hiç de iyi olmadığını gören müdafiler

<sup>25</sup> Hâfız-ı Ebrû, *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 980) bu kumandanlardan sadece dört tanesini (Emirzâde Ebû Bekir, Şâhruh Bahadır, Ali Sultan Tavacı ve Emir Sevincek) kaydeder. Nizâmü'd-dîn Şamî ise (a.g.e., s. 321) tam listeyi verir. Şerefü'd-dîn Ali Yezdi'de ise (Taşkent neşri, s. 872) Emirzâde Şâhmelik Bahadır yoktur.

<sup>26</sup> Hâfız-ı Ebrû, *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 981; Şerefü'd-dîn Ali Yezdi, *Zafer-nâme*, Taşkent neşri, s. 872. Nizâmü'd-dîn Şamî, *Zafer-nâme*, s. 321.

<sup>27</sup> Hâfız-ı Ebrû, *Zübdetü't-tevârih*, II, s. 981.

<sup>28</sup> Hâfız-ı Ebrû (*Zübdetü't-tevârih*, II, s. 981) kayık yerine gemilerden bahseder ve her geminin 100-200 asker aldığını zikreder. 2-3 gün içerisinde bu kadar çok sayıdaki askeri alabilecek büyüklükte kayık, sal veya benzeri deniz nakil aracının yapılması mümkün değildir. Bize göre burada biraz abartma vardır.

<sup>29</sup> Kayıkların inşası konusunda Hâfız-ı Ebrû asıl maddenin ağaç olduğunu (*Zübdetü't-tevârih*, II, s. 981) imâ eder. Nizâmü'd-dîn Şamî (*Zafer-nâme*, s. 322) bu konuda sessiz kalırken, Şerefü'd-dîn Yezdi'de aynı konuda, Taşkent neşrinde "tahta, koyun ve sığır derisi" (*Zafer-nâme*, s. 872), Paris neşrinde (*Petis de la croix*, s. 63) ise "öküz ve at derisi" kullanıldığını yazar.

<sup>30</sup> Şerefü'd-dîn Yezdi, *Zafer-nâme*, (Taşkent neşri), s. 872.

Timur'dan emân dileyerek, can, mal ve kendi hayatlarını satın almaya karar verdiler. Adada Şeyh Baba namında<sup>31</sup> sevilen, sayılan ve itibarlı bir dini lider vardı. Onu temsilci olarak Timur'a gönderdiler. Şeyh Baba önce mirzalara başvurdu, kendisi için yardım talep etti ve onların yardımıyla Timur'un huzuruna götürüldü. Timur'un önünde mütevazı bir şekilde toprağı öpen Şeyh Baba, ondan itaat ve af diledi.<sup>32</sup> Timur onun şahsında bütün müdafilerin emân isteklerini kabul etti. Gerek emân karşılığı getirilen mallar ve gerekse yağma yolu ile kazanılan adanın diğer zenginlikleri karargâha getirildiler. Timur bu ganimetin hepsini eşit bir şekilde askerlerine dağıttı. Böylece Eğridir ve Nis Adası'nın fethi tamamlanmış oldu.

Nis Adası'nın fethi tamamlandığı sırada Akşehir'de bulunan Şehzade Mirza Muhammed Sultan'ın rahatsızlığına dair bir haber geldi. Timur bu haberden çok endişelendi ve derhal ordugâhını toplatıp Akşehir istikametinde yürüyüşe başladı.<sup>33</sup> Yolda iken Eğridir kuşatmasının sol kanat kumandanı olan Şâhruh Bahadır saltanata yakınlık işareti ve vazifelerinden biri olarak Timur'a büyük bir toy düzenledi. Bu toyda Şâhruh, babasına (Timur) nefis mallar, çeşitli kumaşlar, at ve katır vb. çeşitli hediyeler sundu. Bu hediyeleri görenler söz ve rakamla onları saymaktan şaşırıldılar.<sup>34</sup> Bu cümleden olarak, Emirzâde Sultan Hüseyin ve Emir Süleyman Şâh da bu toyda hizmet ettiler, onlar da Timur'a çok değerli hediyeler verdiler ve eğlenceler düzenlediler. Timur bunların hepsini memnuniyetle kabul etti ve teşekkür mahiyetinde bu şehzadelere iltifatlarda bulundu.

Akşehir yolunda iken tertiplenen bu toy sırasında Konya'dan Karamanoğlu II. Mehmed Bey (1402-1423) Timur'a itaatini sunmaya geldi.<sup>35</sup> Yıldırım Bayezid tarafından Bursa hapisanesine atılan Karamanoğlu II. Mehmed Bey, Ankara Savaşı'ndan sonra (1402) Timur'un emriyle buradan çıkarılıp ülkesine geri gönderilmişti. Memleketinde otoritesini arttıran II. Mehmed Bey, bu ziyaretinde Timur'a hediye olarak kıymetli kumaşlar, at, katır ve külliyyetli miktarda gümüş para getirdi. Bu hediyelere çok sevinen "*Sâhib-*

*kirân*" lakabı<sup>36</sup> Timur, onun küçük ülkesindeki iktidarının çok az etkili olduğunu düşünerek II. Mehmed Bey'in daha çok tanınmasını ve şöhrat olmasını arzu ediyordu. Bu amaçla ona bir çok unvanlar verdi, babalarının makamını aynen iade etti<sup>37</sup>, bununla da kalmadı eskiden Karamanoğulları'nın hakimiyeti altındaki ülkeleri tekrar ona bağladı. Bu arada fethettiği Uluborlu ve Eğridir'i de içine alan Hamidoğulları Beyliği'ni II. Mehmed Bey'in hakimiyetine verdi. Böylece Hamidoğulları Beyliği'nde 1425 yılına kadar sürecek olan bir Karamanoğulları hakimiyeti dönemi başlamış oldu.

Karamanoğulları Beyliği tahtına iki defa çıkmış olan II. Mehmed Bey (birincisi: 1402-1419 ve ikincisi: 1421-1423), Timur'a bağlılığını ve itaatini göstermek üzere Eğridir'de büyük bir ihtimalle 1043 tarihinde gümüş para darp ettirdi.<sup>38</sup> Bunun dışında II. Mehmed Bey, yine Timur adına Konya, Larende ve Kayseri'de de para kestirdi. Konumuz itibarı ile önemli olan gümüşten darp ettirdiği 18 mm. çapında, 1,5 gr. ağırlığındaki tarihsiz sikkedir.<sup>39</sup> Karamanoğulları üzerindeki Timur baskısı iki yıl sürdü. 1404'de Timur'un ölümü üzerine çocuklarının Anadolu'da etkisi zamanla azaldı. Eğridir ve Hamidoğulları üzerindeki Karamanoğulları hâkimiyeti ise 1425 yılına kadar sürdü. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti bölgenin tekrar hakimi oldu ve II. Murad, Anadolu birliğini yeniden tesis etmek için kolları sıvadı.

**Sonuç:** Timur'un 1403 tarihindeki Uluborlu ve Eğridir seferi Türk tarihi bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Bundan önceki İzmir seferi, Haçlı Şovalyeleri'ne karşı idi ve Anadolu'nun bir parçasının onlardan temizlenmesi ile Türk ve İslâm dünyasına bir hizmet verilmişti. Burada ise çarpışan güçler aynı dinin ve aynı kültürün insanlarıdır. Timur burada Müslüman-Müslüman olmayan ayrımı yapmaksızın Cengiz'in uyguladığı sindirme ve korkutma siyasetini aynen devam ettirmektedir. Ülkesinden kilometrelerce uzakta siyasî olayların ortaya çıkardığı sebepler sonucu düşman olarak karşısına çıkan Osmanlı Devleti'ne karşı tatbik ettiği sindirme ve psikolojik korkutma usullerini Timur aynen bir zamanlar ona destek vermiş olan beyliklere de uygulamıştır. Tabiatıyla bunu Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da tekrar eski gücüne erişmemesi için yapmıştır.

<sup>31</sup> Hoca Saadeddîn Efendi (*Tâcü'l-tevârih*, I, Ankara 1979, s. 329) bu Şeyh Baba'nın diğer ismi olarak Baba Sorayî'yi ilâve eder.

<sup>32</sup> Şerefü'd-dîn Yezdi, (Paris neşri), s. 63; Hâfiz-ı Ebrû, *Zübdetü'l-tevârih*, II, s. 981; Ayrıca bkz. Mîrhond, *Ravzatü's-safâ*, cilt II, kısım 6, s. 1109.

<sup>33</sup> Şerefü'd-dîn Yezdi, *Zafer-nâme*, (Taşkent neşri), s. 873; a.g.e., (Paris neşri), s. 63-64.

<sup>34</sup> Hâfiz-ı Ebrû, *Zübdetü'l-tevârih*, II, s. 981; Nizamü'd-dîn Şamî, *Zafer-nâme*, s. 322; Şerefü'd-dîn, *Zafer-nâme*, (Paris neşri), s. 64.

<sup>35</sup> Hâfiz-ı Ebrû, *Zübdetü'l-tevârih*, II, s. 981, 982.

<sup>36</sup> Ferit Develioğlu'na göre (*Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 16. Baskı, Ankara 1999, s. 911), "*sâhib-kirân*", "her zaman başarı ve üstünlük kazanan hükümdar" anlamındadır.

<sup>37</sup> Şerefü'd-dîn Yezdi, (Paris neşri), s. 64, 65; Hâfiz-ı Ebrû, *Zübdetü'l-tevârih*, II, s. 981, 982.

<sup>38</sup> Cüneyt Ölçer, *Karamanoğulları Beyliği Madeni Paraları*, İstanbul 1982, s. 25, 76.

<sup>39</sup> Cüneyt Ölçer, *aynı eser*, s. 76.

Eğer, adalete ve hakseverliğe önem vermiş olsa, Osmanlı Devleti'ni yıktıktan sonra nasıl bazı beyliklere eski bağımsızlıklarını iade ettiyse, Hamidoğullarına karşı da aynı şeyi yapması lazımdı. Tabiatıyla Karamanoğulları'na düşman olan Hamidoğulları Beyliği, bu adaletten mahrum kaldı. Timur'un yaptığı bütün iş gelecekte doğması muhtemel Osmanlı gücünün önüne set çekmekti. O, bu hesaplarını uygulamaya koydu, yalnız bu hesap 1425 yılına kadar tuttu ve Hamidoğulları Beyliği'ni Osmanlı Devleti'nden sadece 22 yıl ayırmış oldu.

### ABSTRACT

Timur continued his conquest of Anatolia during the summer of 1402 following the Ankara War. He stayed eight and a half months in Anatolia. First he conquered Izmir ( Smyrna ) on December 1402, then marched to Uluborlu and Eghridir. The reason why he conquered these last two wealthy cities was to occupy the Hamidoghullari Principality. Through this policy he tried to establish an economic blockade against the Ottoman State. This was for fear of retaliation by the Ottoman State.

This article attempts to clarify the reasons and the results of this event in a wide perspective. The author uses as his main sources texts by early Ottoman historians, and also takes into consideration recent literature on the Topic.